Být křesťanem znamená být živý

Kardinál Timothy Radcliffe, bývalý generální představený dominikánského řádu a také čestný profesor teologie na Oxfordské univerzitě, kterého v roce 2024 papež František jmenoval kardinálem, nedávno diskutoval na půdě Ateneo de Manila University s univerzitním kaplanem Vincentem Ray M. Dautem. Přinášíme výtah z tohoto rozhovoru.

► **Jste členem řádu kazatelů již více než šedesát let. Co vás vedlo k rozhodnutí stát se dominikánským mnichem?**
Vyrůstal jsem v silně katolické rodině. Byli jsme katolíci po staletí, a abych byl upřímný, o své víře jsem nikdy příliš nepřemýšlel. Opustil jsem benediktinskou školu a spřátelil se s někým, kdo nebyl věřící. Řekl mi: „Nic z toho, v co vy katolíci věříte, není pravda." To se pro mě stalo posedlostí: Je to pravda, nebo ne?

Vzpomněl jsem si na řád, jehož mottem byla „Pravda" – „Veritas". Nemohl jsem si vzpomenout, o jaký řád šlo, tak jsem napsal benediktinům, svým bývalým učitelům, a ti mi řekli, že to byli dominikáni. Právě toto motto mě k tomuto řádu přitáhlo. Chtěl jsem se tedy stát dominikánem ještě dříve, než jsem se s nějakým setkal, což možná nebylo na škodu.

Vstoupil jsem do provincie, která byla poměrně chudá. Když mě tedy v době druhého vatikánského koncilu poslali studovat do Paříže, řekli mi, že si musím najít práci, a nakonec jsem pracoval jako asistent Yvese Congara, francouzského dominikánského teologa. Setkával jsem se s ním dvakrát denně. Často šlo jen o to přinést mu kávu, popovídat si s ním a zeptat se, co potřebuje, ale také jsem ho velmi dobře poznal a začal ho nesmírně obdivovat.

Celá ta generace francouzských dominikánů měla úžasnou znalost tradice, ale zároveň i otevřenou mysl. Congar a také Marie-Dominique Chenu, Congarův učitel. Chenua nazývali dědečkem druhého vatikánského koncilu.

Chenu byl úžasný, vřelý a milující člověk; při polibku pokoje vás objal a zatahal vás za vlasy. Byl úžasným příkladem toho, co to znamená žít v Kristu.

► **Během synody o synodalitě v roce 2023 jste svou druhou meditaci zakončil citátem italského poustevníka a spisovatele Carla Carretta. Jeho „Óda na církev" zní takto: „Jak moc tě musím kritizovat, má Církvi, a přece jak moc tě miluji! Způsobila jsi mi více utrpení než kdokoli jiný, a přece ti dlužím více než komukoli jinému. Rád bych tě viděl zničenou, a přece potřebuji tvou přítomnost. Způsobila jsi mi mnoho skandálů, a přece jen ty jsi mi pomohla pochopit svatost…" Proč stále zůstáváte v církvi, navzdory skandálům a korupci, které jste zažil na vlastní kůži?**
Zůstávám, protože Ježíš zůstává. Na konci Matoušova evangelia říká: „Hle, já jsem s vámi až do konce časů." Pokud tedy Ježíš zůstává ve své církvi, jak bych mohl já nezůstat?

Ježíš nesl všechna utrpení církve, která je zároveň úžasná, svatá, zkorumpovaná i hříšná. Stvořil ji nejen pro svaté, ale i pro hříšníky. Všichni máme své místo; všichni do ní můžeme patřit. Jen božské vnuknutí mohlo učinit z Petra skálu církve – z toho ubohého starého Petra, který zradil Boha a zapřel Ježíše. Proto si myslím, že církev je nesmírně prostorná. Má místo pro každého.

Hluboce lituji těch strašných selhání v souvislosti se sexuálním zneužíváním. Odvrátila tolik lidí od křesťanství a od církve. Ale já odejít nemohu.

► **Ježíš přetrvává, ano, ale Ježíš také musel zemřít skutečnou a strašlivou smrtí. Jak bychom měli chápat jeho smrt?**
To je velká otázka. K jejímu popsání byly zapotřebí čtyři různé evangelijní zprávy. Je to tak hluboké tajemství, že žádná z nich by sama o sobě nestačila. Ale podívejme se jen na jeden malý aspekt. V evangeliích podle Marka a Matouše Ježíš umírá se slovy: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?" Pro mnoho raných křesťanů to byl strašný skandál. Jak mohl Ježíš na kříži říci, že ho Bůh opustil?

Svatý Augustin se s tímto textem potýkal celý svůj život. Nakonec řekl něco velmi krásného: Ježíš přijal náš pocit opuštěnosti. Přijal vše, čím procházíme. I na kříži na sebe vzal náš nejhlubší pocit opuštěnosti.

Proto nejsme opuštěni. Bůh navštívil každý temný kout, každé skryté místo našeho utrpení. Přijal veškerou naši beznaděj a přitiskl si ji k sobě. A tak kdykoli máme pocit, že Bůh je daleko – a to všichni občas pociťujeme –, můžeme vědět, že i tehdy je nám nablízku.

Timothy Radcliffe: „Být tělesný znamená být schopen stát se darem. To je to, co blahoslavený Pierre Claverie, dominikánský mučedník, který zemřel v roce 1996, nazýval „bílým mučednictvím" – stát se v každém aspektu našeho bytí darem pro druhé."

Mám rád knihu proroka Ozeáše, kde Bůh říká Izraeli: „Vedu tě na poušť a tam k tobě budu mluvit něžně." Kdykoli se ocitnete na poušti a cítíte se osamělí nebo opuštění, může to znamenat, že se k vám Bůh chystá promluvit něžně novým způsobem.

Křesťané vždy vnímali Ježíšovu smrt a vzkříšení jako vítězství života nad smrtí, lásky nad nenávistí. Na velikonoční neděli zpíváme krásný gregoriánský chorál Victimae paschali laudes: „Smrt a život svedly velkolepou bitvu. Kníže života zemřel a vstal z mrtvých a kraluje."

► **Je to vítězství života.**

Je to vítězství nade vším, co by mohlo ublížit tobě nebo mně. Všichni máme tušení smrti. Před dvěma a půl lety jsem prodělal strašlivou rakovinu a málem jsem zemřel. Nemusím se však bát, protože v Ježíšově vítězství zvítězila láska nad nenávistí a život nad smrtí. Proto může svatý Pavel říci: „Smrti, kde je tvé vítězství?" Je poražena.

► **Jak vlastně toto vítězství vypadá? Čtyři evangelia nám podávají velmi odlišné obrazy Kristova vzkříšení. Mohou se lišit i jejich významy?**

U Marka vidíme, jak Ježíš přichází, aby nás objal v našem opuštění. U Jana je to naopak: my kráčíme cestou, abychom spatřili Boží slávu na kříži. Ježíš říká: „Až budu povýšen, přitáhnu všechny k sobě." Jsou to dvě cesty ke stejnému tajemství. V Markovi začínáme Boží cestou k nám, ale v Janovi jde spíše o to, že se podílíme na Ježíšově cestě ke kříži. Neprotiřečí si; navzájem se doplňují.

Myslím, že je to podobné jako v dnešní církvi. Jsou tu lidé, často ze starší generace, kteří jsou hluboce formováni druhým vatikánským koncilem a říkají si: „Páni! Vycházíme do světa" a přijímají za své velké objevy sekulárního světa. Pak jsou tu mladší lidé, kteří jdou jiným směrem. Vyrostli v sekulárním světě a nyní přicházejí, aby objevili tajemství a tradici.

Lidé to často vnímají jako rozpor. Mladí i staří katolíci se navzájem kritizují: „Proč jsou tak konzervativní?" nebo „Proč jsou tak progresivní?" To je však nesprávný způsob uvažování. Jsou to dvě cesty, obě platné. Stejně tak nám čtyři evangelia nabízejí čtyři způsoby, jak se přiblížit k tajemství, které přesahuje nás všechny.

Vezměme si jiné tajemství: Jaké je Kristovo oslavené tělo? V Prvním listu Korinťanům Pavel říká, že každý, kdo tvrdí, že ví, jaké je vzkříšené tělo, je blázen. Já bych však řekl, že do tohoto tajemství můžeme udělat malý krok. Nejprve se musíme zeptat, co to znamená být tělesný.

Lidé někdy vnímají tělo jako kus masa, který nám brání ve vztazích s ostatními. Existuje mýtus, že kdybychom neměli tělo, mohli bychom komunikovat přímo. Vidíme to v gnosticismu a manicheismu. Mnoho lidí se stále drží tohoto mýtu, že tělo je překážkou.

Křesťanská dobrá zpráva nám však říká, že naše těla nejsou překážkami, ale prostředkem k tomu, abychom si byli blízko. Naše těla se vyvinula tak, abychom mohli milovat tváří v tvář, přítomnost k přítomnosti. Naše těla jsou darem, který nás otevírá ostatním.

Samozřejmě nás mohou také uzavírat. Můžeme být hluší, slepí nebo jinak neschopní navázat spojení s ostatními. To však není proto, že máme tělo. A já bych navrhl tento způsob uvažování: vzkříšené tělo je tělesné způsobem, který je zcela otevřený a schopný přijímat i dávat lásku. Nedokážeme si ani představit, jaké to je. Ale všechny příběhy o vzkříšení ukazují, jak Ježíš prochází překážkami. V Janově evangeliu prochází zavřenými dveřmi do horní místnosti. Totéž se děje v evangeliu Lukášově.

Líbí se mi, že v kritickém okamžiku lidských dějin Ježíš říká: „Toto je mé tělo, dávám vám je." Pro mě je to základ veškeré sexuální etiky – že se skutečně odvážíme říci někomu, koho →

milujeme: „Dávám se ti navždy.“ Ne v našem případě jako kněží, ale pro manžele je to krásné povolání říci: „Dávám se ti.“

Být tělesný znamená být schopen stát se darem. To je to, co blahoslavený Pierre Claverie, dominikánský mučedník, který zemřel v roce 1996, nazýval „bílým mučednictvím“ – stát se v každém aspektu našeho bytí darem pro druhé.

Všichni se dotýkáme tajemství vzkříšeného těla do té míry, do jaké se neskrýváme, nestahujeme se do ústraní ani se nebráníme, ale naopak se snažíme darovat sami sebe, se vší svou zranitelností, křehkostí, slabostí i silou. A tím činíme krůček směrem ke slavnému vzkříšenému tělu Kristovu, zcela darovanému a přijatému, k úplnému daru z nebe.

Timothy Radcliff

Musíme být přesvědčeni o své víře a odvážní v jejím hlásání, ale zároveň dostatečně pokorní, abychom se učili od ostatních lidí.

► **To slavné vzkříšené tělo však stále nese rány.**

Ano, myslím, že je to tak úžasné. Vzkříšený Ježíš se zjevuje v horní místnosti a ukazuje jim své rány. Jedna velikonoční preface (která to v latině vyjadřuje lépe než v angličtině) uvádí, že je navždy zraněný. To mimo jiné znamená, že bychom se nikdy neměli bát, že nás něco zraní.

Jeden z mých bratří, Herbert McCabe, patřil k velkým teologům 20. století. Byl mým sousedem po dvacet let. Herbert rád říkal: „Když miluješ, utrpíš bolest, možná tě dokonce zabijí. Když nemiluješ, jsi už mrtvý.“ Takže pokud se oženíme, utrpíme bolest – ale nesmíme se toho bát. Pokud jsi seminarista a budeš vysvěcen na kněze, musíš to prožívat jako život lásky, a to znamená, že někdy utrpíš bolest. Pokud tě nic nebolí, pak jsi nežil.

Existuje příběh, myslím, že od francouzského spisovatele Charlese Péguyho, o muži, který jde do nebe. Ježíš mu říká: „Ukaž mi své rány,“ a on odpoví: „Žádné nemám.“ Ten muž nikdy nežil.

Ty rány nám ukazují, že naše selhání, slepé uličky, na které narážíme, nebo způsoby, jakými se nás dotýká smrt, nikdy nejsou konec. V mém životě byly chvíle, kdy jsem udělal věci, o kterých vím, že jsou špatné, a domnívám se, že totéž platí i pro vás. Věříme však, že mrtvé dřevo našich životů rozkvete. Nic špatného, co jsme udělali, nezůstane navždy mrtvé.

Lidé se často stydí za svá těla; mnozí jimi dokonce pohrdají. Mnoho lidí trpí nemocemi, anorexií, sebepoškozováním a dalšími problémy, protože se jim nelíbí jejich tělo. Vzkříšení znamená, že můžeme přijmout svou tělesnou existenci. Jak jsem již řekl, naše těla jsou dary. Mohou být tlustá, mohou být hubená, ostatní lidé je mohou vnímat jako krásná nebo ošklivá, ale na tom nezáleží. Bůh je vidí a vidí je jako krásná. V každém z nás vidí krásu, která je někdy skrytá. Vzkříšení nás učí, abychom se nebáli své tělesné existence.

► **To oceňuji. Mnoho lidí také trpí kvůli společenským okolnostem, kvůli věcem, které nemohou ovlivnit, jako je chudoba nebo korupce. Co jim říkáte, když se ptají: „Kde je ten nový život, který nám Kristus slíbil?“**

Odpovím vám takto: Viděl jste někdy film „O bozích a lidech“?

► **Ne, otče.**

Ten musíte vidět! Je to příběh alžírských mučedníků, trapistických mnichů, kteří se odvážili zůstat. Neutekli; zůstali, aby sloužili svým muslimským sousedům, a všichni zemřeli za svou víru.

Pokud se chceme stát svědky nového života, musíme pozvat mladé lidi k riskantnímu a nebezpečnému dobrodružství křesťanství. Křesťanství není bezpečné. Vyzývá vás k životu, který je šílený. Nevím, jak je to na Filipínách, ale v Británii máme kulturu bezpečnosti a ochrany zdraví. Všechno se točí kolem bezpečnosti – a já to chápu. Staly se strašné věci, jako například krize kolem sexuálního zneužívání; musíme zajistit, aby byli lidé v bezpečí. Avšak nakonec, pokud jste křesťan, jste vyzván, abyste obětoval svůj život. To je nebezpečné.

Existuje důvod, proč je Tolkienovo dílo *Pán prstenů* tak populární. Mladí lidé je milují, protože je to příběh o dobrodružství, riziku a hrdinství. Podle Tolkiena je to příběh o eucharistii. Tolkien ji napsal pro svého syna Michaela a řekl, že je to příběh o jeho katolické víře. Chodil na mši do našeho dominikánského kostela v Oxfordu. Hvězda na čele postavy Aragorna je převzata z hvězdy na čele svatého Dominika, jehož obraz se nachází v naší kapli…

Chcete-li být svědky Vzkříšení, nového života, buďte stateční. Nebojte se. Obětujte svůj život způsobem, který se může dokonce jevit jako pošetilý. Křesťanství, které spočívá jen v tom, že se k lidem chováme hezky, sice neublíží, ale příliš života nenabídne.

Svět rozhodně potřebuje život. Vstupujeme do nového multipolárního světa; někdy si ani nejsme jisti, co se vlastně děje. V roce 1989, po pádu Berlínské zdi, napsal japonsko-americký autor Francis Fukuyama knihu s názvem *Konec dějin a poslední člověk*. Věřil, že západní liberalismus zvítězil a že se svět nakonec vyvine do podoby blízké Spojeným státům.

► **To se však neděje…**

Místo toho vidíme nový svět, kterému teprve začínáme rozumět. Vidíme vzestup Číny. Vidíme děsivý vzestup Ruska a jeho invazi na Ukrajinu.

Myslím, že velkou výzvou – a pro církev je to výzva obrovská – je toto: Jak se můžeme stát skutečně mezikulturními?

Miluji obraz z Janova evangelia o síti, která je vytažena a přináší všechny ty ryby, a přitom zůstává neporušená. Od počátku to bylo chápáno jako symbol jednoty církve, v níž jsou vítány všechny kultury. Myslím, že církev se stává symbolem a znamením pro celý svět a ukazuje, jak můžeme i přes všechny naše odlišné kultury a způsoby lidského bytí nějakým způsobem nalézt jednotu v Kristu. Všechny bohaté kultury jsou multikulturní, a proto si myslím, že výzvou je, jak být skutečně multikulturní.

Existují dvě pasti: za prvé relativismus, který říká: „Neexistuje žádná pravda, pouze tvá pravda nebo moje pravda"; a za druhé fundamentalismus, který říká: „Pravda existuje, a já ji mám, zatímco ty ne." Musíme najít svou cestu mezi relativismem a fundamentalismem, směrem k pravdě, která je v konečném důsledku hluboká a tajemná. Musíme být přesvědčeni o své víře a odvážní v jejím hlásání, ale zároveň dostatečně pokorní, abychom se učili od ostatních lidí.

Timothy Radcliff

Smyslem křesťanství je ukázat, že život má smysl. Být naživu neznamená jen mít bijící srdce a puls; být naživu znamená žít pro to, co nás přesahuje.

Církev přijímá nádhernou rozmanitost duchovních cest. Stačí se podívat na řeholní řády. Cesta jezuitů s ignaciánskými duchovními cvičeními se značně liší od cesty karmelitánů s výstupem na horu podle Terezie z Avily nebo od cesty dominikánů, která je velmi demokratická. Všechny jsou velmi odlišné a, díky Bohu, všechny jsou možné.

Výzvou je přijmout složitost. Jedním z mých prvních učitelů byl dominikán ze Srí Lanky, konvertita. Jeho matka byla buddhistka, otec anglikán, studoval u Wittgensteina a stal se katolíkem, aby to vše spojil dohromady. Jednou řekl: „Musí být možné najít Boha ve složitosti lidské zkušenosti," a to je dnešní výzva.

► Právě proto bychom měli číst romány, sledovat divadelní hry nebo zajímavé blogy?

Pokušením relativismu i fundamentalismu je přílišné zjednodušování. Oba přístupy redukují složitost na slogany. Pravda o lidstvu je složitá. Bůh je jednoduchý, ale my nejsme Bůh. Teprve když se přiblížíme k Bohu, teprve když nás pohltí božské tajemství, staneme se – velmi pomalu, velmi bolestivě a velmi radostně – jednoduchými. Jednoduchost je výsledkem mnoha radostí i mnoha zármutků. Je to jakési vzkříšení.

► Ještě jedna závěrečná otázka, která navazuje na název jedné z vašich nedávných knih: Jaký smysl má být dnes křesťanem?

Víte, Vincente, tu knihu jsem napsal, protože jeden můj přítel měl syna, který řekl: „Jo, tati, chápu, ale jaký má smysl být křesťanem?" Jeho otec mi to vyprávěl u večeře, tak jsem musel napsat knihu. Syn si ji přečetl a řekl: „Dobře, tati, myslím, že chápu, kam tím míří, ale proč chodit do kostela?" Tak jsem musel napsat další knihu. Otec mezitím zemřel – jinak bych psal další.

Smyslem křesťanství je, řekl bych, ukázat, že život má smysl. Být naživu znamená, že žijeme pro slavný konec, který přesahuje veškerou naši představivost. Být naživu neznamená jen mít bijící srdce a puls; být naživu znamená žít pro to, co nás přesahuje.

Mám ještě jednu menší knížku, kterou jsem napsal s mladým polským dominikánem která se jmenuje *Questioning God* (Zpochybňování Boha). Vybíráme z Bible osmnáct otázek, osmnáct rozhovorů mezi Bohem a lidmi, a každý z nich probíráme. Takhle by mělo vypadat všechno naše kázání evangelia: jako rozhovor. A dobrý rozhovor vedete jen tehdy, když jste si jisti, že máte co říct, ale zároveň jste dost pokorní na to, abyste věděli, že se máte co učit.

Mám rád slovo „sebevědomý". Pochází z latinského slova confidens, což znamená „společně věřit". Myslím, že mladí lidé po celém světě zoufale hledají něco, v co by mohli věřit. My máme něco, co je mimořádně krásné a zároveň pravdivé. Sdílejme to s důvěrou. Nevnucujte to lidem. Nepoužívejte to k tomu, abyste ubližovali druhým. Sdílejte to jemně a pokorně jako dar.

Vincent Ray M. Daut, z webové verze časopisu Commonweal přeložil Josef Beránek.

